

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

27.7.2020

TAUSTA-ASIAKIRJA INNOVATIIVISTEN JULKISTEN HANKINTOJEN SUUNNITEL- MAAN

1 Innovatiivisilla hankinnoilla tavoitellaan sekä yhteiskunnallisia että yritysvaikutuksia

Suomessa innovatiivisen hankinnan määrittelyssä korostetaan vaikutuksia sekä palvelujen tuottavuuteen ja laatuun, että yrityksiin:

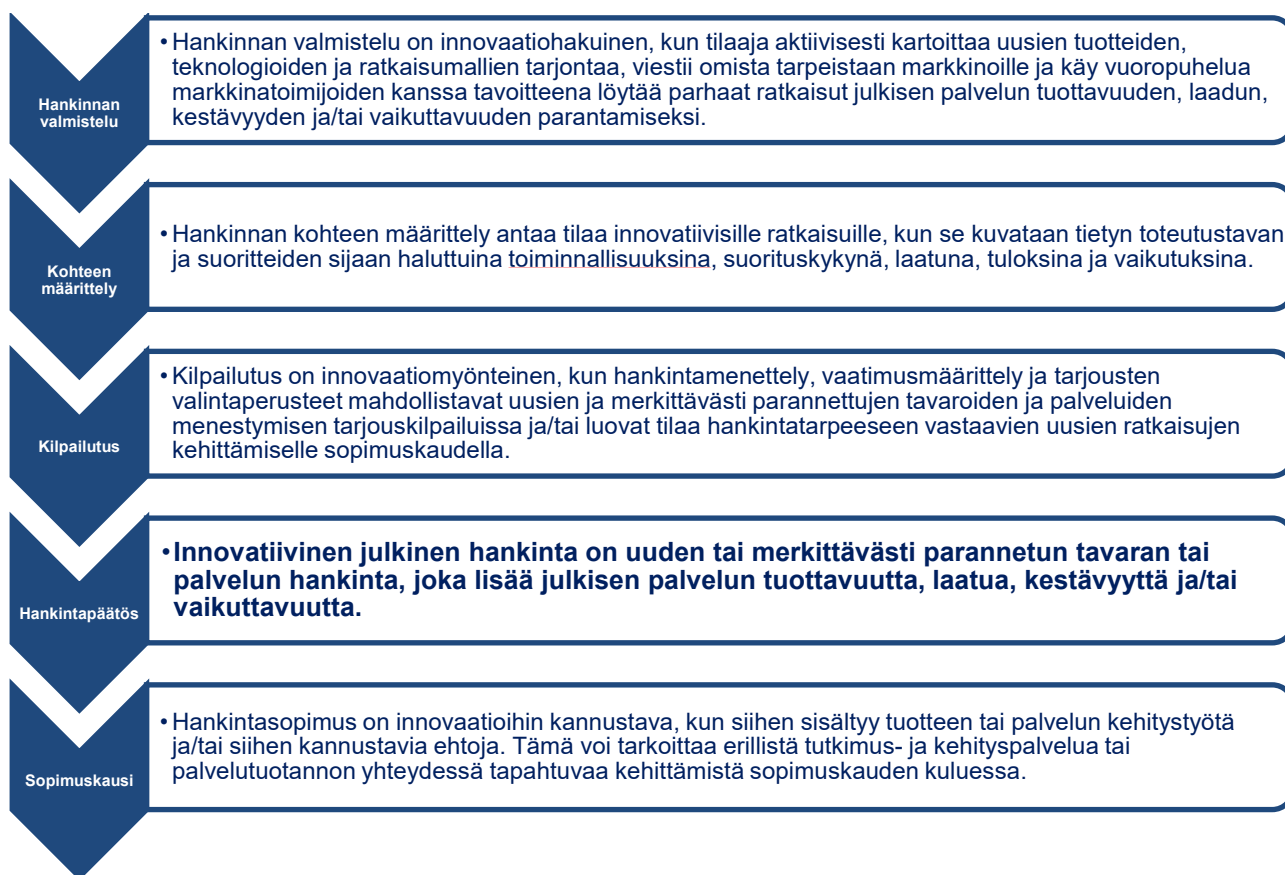
Innovatiivinen julkinen hankinta on uuden tai merkittävästi parannetun tavaran tai palvelun hankinta, joka parantaa julkisen palvelun tuottavuutta, laatua, kestävyyttä ja/tai vaikuttavuutta.¹

Innovatiivisuutta voi sisältyä ja sitä voidaan edistää monin tavoin hankintaprosessin eri vaiheissa. Vaikutusten kannalta erityisesti hankinnan valmisteluvaihe on tärkeä. Siinä on tärkeää, että tilaaja viestii tarpeistaan ennakoiden markkinoille, aktiivisesti kartoittaa uusien tuotteiden, teknologioiden ja ratkaisumallien tarjontaa ja käy vuoropuhelua markkinatoimijoiden kanssa tavoitteena löytää parhaat ratkaisut julkisen palvelun tuottavuuden, laadun, kestävyuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi.

Pitkäjänteisen kehittämisen rinnalla on tärkeää hyödyntää myös nopeita pilotointeja ja iteratiivisia prosesseja. Tärkeää on myös toteuttaa hankintoja sellaisissa kokonaisuuksissa, että myös pienet innovatiiviset yritykset voivat osallistua tarjouskilpailuihin.

¹ Valovirta ym. 2017: Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen. Valtioneuvosto.

Innovatiivisuutta voidaan edistää hankintaprosessin eri vaiheissa ²

Suomessa on jo paljon kokemuksia ja hyviä esimerkkejä innovatiivisista hankinnoista, joilla on saavutettu parempia ja vaikuttavampia julkisia palveluja. Alla on kolme esimerkkiä innovatiivisista julkisista hankinnoista. Ne osoittavat miten hankkimalla uusia ratkaisuja asiakas- käyttäjä-lähtöisesti voidaan lisätä hankintojen vaikuttavuutta sekä edistää tärkeiden strategiatavoitteiden, kuten tuottavuuden ja kestävyuden, toteuttamista. Samalla vaikutetaan myönteisesti yritysten liiketoimintamahdollisuuksiin ja markkinoiden kehittämiseen.

² Valovirta ym. 2017: Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen. Valtioneuvosto.

Esimerkki 1.**Oppimisen uusi ekosysteemi – alustat ja palvelujen digitalisointi**

Vantaan kaupungin tavoitteena on koota opetusalan digitaalisten palveluiden käyttäjät ja tuottajat yhteiselle alustalle.

Hankkija: Vantaan kaupunki

Tavoite: Vantaan kaupungin tavoitteena on uudistaa oppilaitoksissa ja hallinnossa tehtävää työtä kehittämällä opetuksen yhteinen järjestelmäkokonaisuus. Järjestelmäkokonaisuuden on tarkoitus kattaa sekä opettajan, oppijan, rehtorin, huoltajien että hallinnon käyttämät järjestelmät ja palvelut.

Vaikutukset:

- **hankkijalle:** Alustalle kertyvää dataa analysoimalla tuetaan opettajien päivittäistä työtä ja varmistetaan yhdenvertaisemmat lähtökohdat oppimiselle. Tieto tukee myös hallinnon tiedolla johtamista.
- **alan markkinaan:** Opetusalan toimijat yhteen kokoava alusta kannustaa alan yrityksiä yhteistyöhön ja mahdollistaa uudet innovaatiot. Alusta tarjoaa yrityksille mahdollisuuden pilotoida ratkaisuja rajatussa kohderyhmässä ja antaa referenssin, joka on helposti skaalattavissa muihin alustalle liittyviin kouluihin.
- **yhteiskunnalle:** Alustalle toivotaan mukaan mahdollisimman useita palvelu- ja järjestelmätoimittajia, kuntia, kaupungeja ja muita opetusalan toimijoita. Laajentuessaan valtakunnalliseksi digitaalinen ekosysteemi edistää oppimista kansallisesti ja luo hyvinvointia pitkäjänteisesti

Lähde: Business Finland

Esimerkki 2.**Identiteetin- ja pääsynhallinnan keskitetty ratkaisu –data, alustat, palvelujen asiakaslähtöisyys**

Jyväskylän kaupungin tavoitteena on mahdollistaa palveluiden käyttäjäkohtainen räätälöinti.

Hankkija: Jyväskylän kaupunki

Tavoite: Tavoitteena on kehittää keskitetty identiteetin- ja pääsynhallinnan ratkaisu, joka luo perustan käyttäjäkohtaisesti räätälöityjen, arvoa tuottavien palvelujen tuottamiselle. Ensimmäisessä vaiheessa keskitytään alueelliseen sähköiseen kulunvalvontaan kokoamalla Kankaan alueen eri kulunvalvontatiedot yhteiseen järjestelmään, josta ne ovat eri järjestelmien käytettävissä.

Hankintamenettely: Innovaatiokumppanuus

Vaikutukset

- **hankkijalle:** Kehitettävä identiteetin ja pääsyn hallinnan keskitetty ratkaisu luo pohjan älykkäiden kaupunkiratkaisujen toteuttamiselle ajasta ja paikasta riippumatta.
- **alan markkinaan:** Ratkaisun tuottava yritys sekä ratkaisua hyödyntävät palveluntuottajat saavat tärkeän referenssin. Palveluja tuottavat toimijat pystyvät tarjoamaan personoidumpia ja lisäarvoa tuottavia ratkaisuja.
- **yhteiskunnalle:** Ratkaisu luo mallin uudelleidentiteettipohjaiselle palveluntuotannolle kuntakentässä sekä alueellisesti että kansallisesti. Ratkaisu on myös kestävä kehittäminen ratkaisu, jossa erilaisia pääsyjä ja niiden hallintaa pyritään digitalisoimaan ja automatisoimaan

Lähde: Business Finland

Esimerkki 3.**Ikäihmisten tehostetun palveluasumisen hankinta - palvelujen vaikuttavuus**

Ikäihmisten tehostetun palveluasumisen hoitovuorokausien sijaan ostetaan vaikuttavuutta.

Hankkija: Oulun kaupunki

Tavoite: Ikäihmisten hyvä elämänlaatu ja tyytyväisyys omaisineen/läheisineen, ikäihmisten toimintakyvyn säilyttäminen mahdollisimman pitkään ja kokonaistaloudellisuus.

Hankintamenettely: Avoin menettely. Vertailuperusteena 1.) asiakastyytyväisyys, painoarvo 15%, 2.) asiakkaan toimintakyvyn säilyminen, painoarvo 15 % ja 3.) tarjoushinta, painoarvo 70%. Tarjoajan tuli esittää lupaus asiakastyytyväisyydelle (asteikolla 1-5) sekä asiakkaan fyysisen toimintakyvyn säilyttämiselle tai parantumiselle (prosentteina sopimukseen kuuluvien asiakkaiden määrästä). Sopimuksessa käytettiin kannusteena bonus- ja sanktiojärjestelmää. Bonuksia sai, jos tuotettu palvelu ylitti tarjouksessa annetut lupaukset ja sanktiot määräytyivät puolestaan silloin, kun tuotettu palvelu alitti annetut lupaukset. Uudesta hankintamallista pidettiin markkinavuoropuhelu.

Oppeja: Kaupunki sai hinta-laatusuhteeltaan vaikuttavan palvelukokonaisuuden. Bonus- sanktiomalli kannusti palveluntarjoajia tekemään entistä tavoitteellisempaa työtä kuntouttavan hoitotyön eteen. Kannustinmalli toimi halutulla tavalla erityisesti asukkaiden toimintakyvyn säilymisen mittaamisen osalta. Asiakastyytyväisyyden arvioinnista osana bonus- ja sanktiojärjestelmää luovuttiin sopimuskauden aikana, koska asiakastyytyväisyyskyselyn vastausprosentti jäi toistuvasti liian alhaiseksi. Hankinnassa korostui huolellinen ennakkovalmistelu ja asiantuntijoiden ja palveluntuottajien osallistaminen prosessiin.

Lähde: KEINO-osaamiskeskus

Esimerkki 4.**Sähköistetty joukkoliikenne – vähähiilisyys**

urun kaupunginhallitus on päättänyt, että kaupunki ohjaa aktiivisesti omaa ja palveluntuottajiensa ajoneuvokalustoa sähkö- ja biokaasukäyttöiseksi sekä tarjoaa pysäköintietuisuuksia ilmastoystävällisiä polttoaineita käyttäville autoilijoille ja suosii ilmastoystävällisiä kuljetuspalveluja.

Hankkija: Turun Kaupunkiliikenne Oy ja Oy Turku Energia - Åbo Energi Ab

Tavoite: Päästöjen vähennys.

- Siirtyminen sähköautoihin korvasi fossiilisten polttoaineiden kulutuksen (n. 2 500 000 litraa dieseliä kymmenen vuoden aikana) pääosin kotimaisilla energiamuodoilla tuotetulla sähköllä. Turun kaupunkikonsernin sähkösopimus velvoittaa sähköntoimittajan toimittamaan CO2 vapaasti tuotettua energiaa.
- Well to wheel -päästöjen, eli öljynjalostukseen ja jakeluun liittyvien päästöjen vähentäminen
- Melupäästöjen vähentäminen: Sähköbussin ääni on huomattavasti pienempi kuin perinteisen dieselbussin. Sähköbussi vähentää siten meluhaittaa kaupunkiympäristössä.
- Sähkö- ja dieselbussin TCO- ja hiilijalanjälkivertailu Fölin linjalla.
-
-

Hankintaan osallistuneet tahot ja toimijat:

- Turun kaupunki: hankinta-asiantuntemus ja hankinnan käytännön toteutus; kaupunkikonsernin poliittinen päätöksenteko ja konserniohjaus; joukkoliikennetoimisto FÖLI, joka ostaa liikennöintipalvelun Turun Kaupunkiliikenne Oy:ltä
- Turun Kaupunkiliikenne Oy, hankintayksikkö: sähköbussit ja niiden huoltopalvelu
- Oy Turku Energia - Åbo Energi Ab, hankintayksikkö: latausratkaisu ja niiden huoltopalvelu
- Turun ammattikorkeakoulu: tutkimuspartneri sekä opiskelijatöiden koordinoija
- VTT: tutkimuspartneri
- Kuntarahoitus: leasing-rahoittaja
-
-

Hankintamenettely: Rajoitettu menettely. Turun kaupunki järjesti valmistelun aikana markkinavuoropuhe- lujä useiden alan toimijoiden kanssa. hankinnan kohteen vaatimuksena ja vertailuperusteina kalustovaati- mukset, suorituskykyvaatimukset, energiankulutus ja huoltosopimus.

Oppeja: Hankkeessa sähköistetyllä linjalla ajaa päivittäin 6 sähköbussia, joilla on keväällä 2019 ajettu liki miljoona kilometriä. Hiilidioksidipäästöjä on vähennetty yli 800 tonnia. Hankkeessa saatiin runsaasti tietoa ja kokemusta sähköbussien liikennöinnistä niin tilaajan, operaattorin kuin laturin ylläpidon näkökulmasta. Hankinnan haasteet liittyivät uuden teknologian käyttöönottoon ja oikeiden toimintamallien löytämiseen. Sähköbussit tulee käsittää järjestelmänä, joka on kokonaisuus. Esimerkiksi laturin rikkoutuminen vaikuttaa nopeasti koko järjestelmän toimintaan. Toiminta- ja sopimusmallit liikennöintiin piti uudistaa. Lisäksi sopi- muksellinen vastuunjako virhetilanteissa piti huomioida.

Lähde: KEINO-osaamiskeskus

<https://www.hankintakeino.fi/fi/keinokkaat-hankintaesimerkit-0>.

[https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/rahoitus/tutkimus-ja-kehitysrhoi- tus/innovatiiviset-julkiset-hankinnat/](https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/rahoitus/tutkimus-ja-kehitysrahoitus/innovatiiviset-julkiset-hankinnat/)

2 Valtion ja kuntien merkittävämmät hankinnat innovaatioalustana

Kuntien hankinnat

Kuntien toimintaa haastavat kasvavat palvelu- ja investointitarpeet samaan aikaan kun verokeräykset ovat laskusuunnassa. Erityisesti väestön ikääntyminen lisää palvelutarpeita ja kunnilla on lisäksi kunnianhimoisia ilmastotavoitteita, joihin vastaaminen edellyttää investointeja. Koronapandemia tulee lisäämään kuntien taakkaa entisestään aiheuttamalla suuria lisäkustannuksia terveydenhuollossa ja myös hyvinvointipalveluissa laajemmin. Tässä tilanteessa tarvitaan enemmän kuin koskaan uudenlaisten palvelu- ja teknologiaratkaisujen käyttöönottoa. Innovatiiviset julkiset hankinnat ovat keino ratkaista näitä haasteita yhdessä yritysten ja kumppaneiden kanssa ja uudistaa samalla julkisen sektorin palveluita.

Kunnat ja kuntayhtymät ovat strategioissaan ja järjestämissuunnitelmissaan linjanneet palvelujen järjestämisestä eli siitä tuotetaanko palvelu itse vai ostetaanko se markkinoilta. Tämän vuoksi hankintojen osuus kuntien talousarvioissa vaihtelee. Kuntien hankintojen määrästä ja laadusta ei ole saatavilla kattavasti tietoa. Karkealla tasolla kuntien ja kuntayhtymien hankinnat ovat vuosittain n. 23 mrd. euroa. Hankinnoissa merkittävimmät toimialat ovat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä rakennettuun ympäristöön liittyvät investoinnit. Nämä muodostavat noin 2/3 osaa kuntien hankintavolyymista Suomessa. Näiden lisäksi merkittävä osuus kuntien hankinnoista liittyy ICT-palveluiden, ohjelmistojen ja laitteiden ostoon. Kuntasektorin hankintoihin lasketaan myös kuntayhtymien (esim. sairaanhoitopiiri), kunnallisten liikelaitosten ja osakeyhtiöiden sekä kuntien inhouse -yhtiöiden toteuttamat hankinnat, mitä ohjataan omistajaohjauksella.

Valtion hankinnat

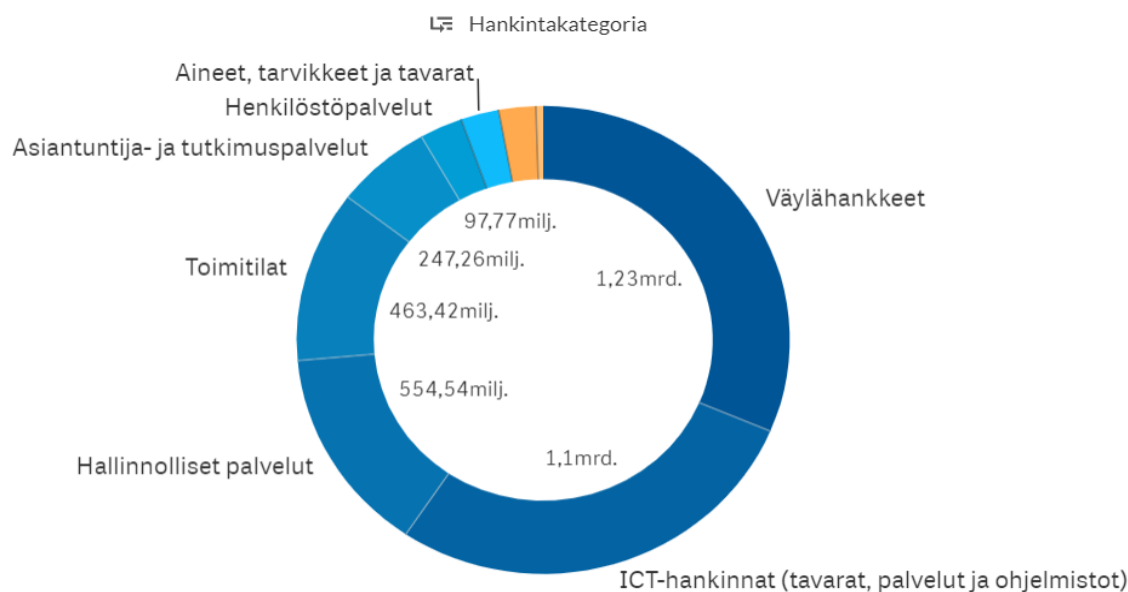
Valtionhallinnon hankintojen kokonaisvolyymi on vuositasolla noin 6 miljardia euroa sisältäen turvallisuusviranomaisten hankinnat (puolustusvoimat, poliisihallitus ja tullit) sekä budjettitalouden ulkopuolisten hankintayksiköiden hankinnat, kuten VR, Kela ja Yle. Kokonaisvolyymista yhteishankintayksikkö Hansel Oy:n kilpailuttamien hankintojen osuus on n. 900 milj. euroa.

Valtionhallinnossa kilpailutetaan keskitetysti tavanomaiset tavarat ja palvelut sekä laajasti käytettävät tietotekniset laitteet, ohjelmistot ja hallinnon yhteiset tietojärjestelmähankinnat. Valtion yhteishankintayksikkönä toimii Hansel Oy. Senaatti-kiinteistöt vastaa valtionhallinnon toimitilojen ja kiinteistöjen vaatimien urakoiden kilpailuttamisesta. Valtionhallinnon yhteisistä toimialariippumattomista tietojärjestelmistä vastaa Valtori. Hansel Oy on palvellut myös kuntia- ja kuntayhtymiä 1.9.2019 alkaen.

Valtiosektorin euromääräisesti isoin hankkija (pl. puolustusvoimat) on liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan Väylävirasto (yhteensä n. 1,2 mrd. euroa/vuosi). Lisäksi yli 100 miljoonan euron edestä vuodessa hankintoja tekevät Poliisihallitus, UM (ml. edustustot ja kehitys yhteistyöhankkeet), OM (ml. tuomioistuinelaitos), Verohallinto, ELY-keskus, Puolustushallinnon rakennuslaitos, Rajavartiolaitos ja VNK (VNHY).

Hansel Oy:n ylläpitämä hankintadatatapalvelu sisältää valtiosektorin hankinnat (pl. turvallisuusviranomaisten ja budjettitalouden ulkopuolisten hankintayksiköiden hankinnat) ja näiden hankintojen volyyymi on vuosittain n. 4 mrd. euroa. Tästä osuudesta Hansel Oy:n kilpailuttamien hankintojen osuus on vuosittain n. 450 milj. euroa. Näistä hankinnoista toimialoittain merkittävimmät hankinnat liittyvät väylähankkeisiin (1,23 mrd. euroa) sekä ICT-hankintoihin (1,1 mrd. euroa sisältäen palvelut, ohjelmistot, tarvikkeet). Toimitiloihin liittyvät hankinnat muodostavat myös merkittävän osuuden.

Valtion hankinnat toimialoittain v. 2019 (pl. turvallisuusviranomaisten ja budjettitalouden ulkopuolisten hankintayksiköiden hankinnat, kokonaisvolyymi 4 mrd. euroa).

Lähde: Valtion hankintadata-palvelu (Hansel Oy).

3 Innovatiivisten julkisten hankintojen merkittävimmät kansalliset kehittämistoimet

Sipilän hallituksen ohjelma sisälsi tavoitteen, että viisi prosenttia julkisista hankinnoista tulisi olla innovatiivisia. Hallitus päätti puolivälitarkastelussa keväällä 2017 verkostomaisen kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskuksen (KEINO) perustamisesta ja osoitti sille rahoitusta talousarviosta 6 miljoonaa euroa vuosina 2018-2019. Lisäksi Business Finlandille osoitettiin 8 miljoonaa euroa 2018-2019 innovatiivisten julkisten hankintojen edistämiseen.

Suomessa innovatiivisten julkisten hankintojen edellytysten kehittämiseen on panostettu viime vuosina ja ne ovat eurooppalaisessa vertailussa hyvät. Tämä ilmenee myös EU:n komission vuonna 2019 valmistuneesta vertailututkimuksesta, jossa Suomen yleiset edellytykset määriteltiin erittäin vahvoiksi (1.sija EU-maiden vertailussa). Lisätietoja kohdassa 1.6.

KEINO-osaamiskeskus

KEINO-osaamiskeskus aloitti toimintansa 1.3.2018 ja sitä rahoitetaan vuosien 2018 ja 2019 talousarviosta 31.5.2021 asti.

KEINOn päätavoitteet ovat:

- 1) lisätä kestävyystavoitetta ja innovatiivisuutta toteuttavia hankintoja Suomessa,
- 2) edistää julkisen hankinnan tunnistamista ja aktiivista käyttöä johtamisen välineenä
- 3) auttaa hankintayksiköitä jakamaan avoimesti tietoa omista kokemuksistaan ja oppimaan toisiltaan.

KEINOn keskeisimmät tulokset ajalla 3/2018-6/2020 ovat:

- 1.) KEINO käynnisti syksyllä 2019 **vaikuttavien julkisten hankintojen johtamisen kehittämisohjelman KEINO-Akatemian**, jolla parannetaan hankintojen hyödyntämistä strategisena välineenä ja parannetaan hankintojen strategista johtamista. KEINO Akatemia 2 käynnistyy syksyllä 2020. Molempiin on valittu 26 hankintayksikköä kunta- ja valtiosektorilta.
- 2.) KEINO **kehittäjäryhmätoiminta** tukee hankintayksiköiden strategiatavoitteiden toimeenpanoa ja kokoaa hankintayksiköitä ja yrityksiä yhteen. Toiminta painottuu vaikuttavuudeltaan merkittävälle toimialoille: tekninen toimi (esim. vähähiilinen rakentaminen), opetus- ja sivistystoimi, sote (sairaanhoitopiirit), liikenne. Käynnissä on 11 kehittäjäryhmää. Kehittäjäryhmien aloitustilaisuuksiin on osallistunut noin 250 henkilöä yli 100:sta hankintayksiköstä. Aktiiviseen kehittäjäryhmätoimintaan osallistuu noin 80-90 hankintayksikköä. Kehittäjäryhmissä panostetaan erityisesti hyvien esimerkkien ja ratkaisujen skaalautumiseen sekä yritysyhteistyöhön, tavoitteena lisätä kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen määrän lisäämistä tukevia toimintamalleja, niiden soveltamista konkreettisissa hankinnoissa sekä systemaattista muutosta ajavia edelläkävijähankintoja.
- 3.) KEINO kartoitti vuonna 2018 **hankintojen tilannetta Suomessa kahdesta eri näkökulmasta**: miten hankintoja johdetaan tällä hetkellä Suomen eri julkisissa organisaatioissa ja mikä on osaamisen tila ja taso hankintojen kestävyiden ja innovatiivisuuden osalta. Kartoitukset antavat arvokasta tietoa siitä, millainen julkisten hankintojen tilanne Suomessa oli vuonna 2018. Selvitykset toistetaan syksyllä 2020.
- 4.) KEINO **muutosagenttitoiminta** (15 muutosagenttia) mahdollistaa alueellisten kestävien ja innovatiivisten hankintojen verkostojen rakentamisen ja sitä myötä KEINOn toiminnan vahvemman kytkemisen alueelliseen toimeenpanoon (verkostot, alueelliset erityispiirteet ym.). Muutosagentit ovat neuvoneet yli 100 eri asiakasta (eri hankintayksiköistä). Muutosagentit auttavat markkinavuoropuheluissa ja osallistuvat alueellisiin kehityshankkeisiin sekä esimerkiksi ilmastotyöryhmiin ja voivat siten vaikuttaa hankintojen kehittämiseen alueilla.
- 5.) KEINO on antanut **konkreettista neuvontaa ja tukenut alueellista yhteiskehittämistä**. KEINO on ollut mukana EU-komission järjestämässä Covid-19 pitchaustilaisuudessa ja vastasi tilaisuuden kansallisesta koordinaatiosta Suomessa. Tavoitteena oli kohtauttaa julkisen sektorin Covid-19 tarpeita ja innovatiivisia yrityksiä, jotka voivat vastata näihin tarpeisiin. Suomesta oli mukana kaksi suurta hankintayksikköä ja 2 yritystä. EU-komissio järjestää saman teeman osalta toisen tilaisuuden syksyllä 2020.
- 6.) Suomessa pilotoidaan **julkisten hankintojen Green deal –sopimuksia**, jotka ovat keino vapaaehtoisin sopimuksin sitouttaa julkiset hankintayksiköt hallitusohjelman bio- ja kiertotalouden sekä energia- ja ilmastostrategian strategisten tavoitteiden saavuttamiseen ja markkinoiden kehittämiseen. KEINO on fasilitoinut sopimusneuvotteluja ja tukee sopimusten toimeenpanoa.
- 7.) KEINO on tukenut Suomen ensimmäisen **kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen opintokokonaisuuden kehittämistä** YAMK-tutkintotasolle Metropolia ammatikouluun.
- 8.) KEINO on **neuvonut yksittäisiä hankintayksiköitä** noin 100:ssa yksittäisessä neuvontakysymyksessä. KEINOn järjestämiin webinaareihin ja muihin koulutus- ym. tilaisuuksiin on osallistunut noin 1500 henkilöä. KEINO on julkaissut 50 kestävyttä ja innovatiivisuutta tukevaa hankintaesimerkkiä hankintayksiköiden hyödynnettäväksi.

KEINO toteutti asiakastytyväisyyskyselyn keväällä 2020. Kyselyyn vastasi 112 henkilöä, lisäksi haastateltiin erikseen asiantuntijoita noin 20:stä eri organisaatiosta. Kyselyn perusteella KEINOn toimintaan tyytyväisiä (paljon tai melko paljon toiminnasta hyötyneitä) oli 78% KEINOn palveluita käyttäneistä. KEINO Akatemiaan osallistuneista 92% koki saaneensa paljon tai melko

paljon hyötyä omalle organisaatiolle. KEINO kehittäjäryhmien osalta toiminnasta oli hyötynyt paljon tai melko paljon 88% toimintaan osallistuneista, erityisesti koettiin, että KEINO mahdollistaa yhteistyötä, jollaista ei ole aiemmin ollut ja lisää vuorovaikutusta yritysten kanssa. Muutosagenttien toiminta oli auttanut paljon tai melko paljon 82 %:ssa tapauksista. Neuvonnasta koki saaneensa paljon tai melko paljon hyötyä 90% neuvontaa käyttäneistä. Haastattelujen perusteella KEINOn asiakaskokemus on koettu pääasiassa erittäin hyväksi, vastaavaa toimijaa tai palveluita ei ole aiemmin ollut. KEINOn kaltaiselle toimijalle on ollut kysyntää ja toiminnan toivotaan jatkuvan.

Lisätietoja KEINOn toiminnasta: <https://www.hankintakeino.fi/fi>

Ensimmäinen kansallinen kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen määrällinen mittaus (2018)

Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskus KEINO toteutti nykytilakartoituksen kestävien innovatiivisten julkisten hankintojen määrästä syksyllä 2018. Hankintojen määrä, joissa oli uutuusarvo sekä markkinoille että tilaajille, oli yhteensä 5 % hankinnoista (N. 278). Kyselyaineiston kattamista hankinnoista lähes puolet, 46%, on kohdistunut hankintaorganisaatiolle uusiin tai parannettuihin ratkaisuihin. Innovatiivisten hankintojen tai innovatiivisiin ratkaisuihin kohdistuneiden hankintojen arvioidaan parantaneen palvelujen laatua ja toiminnan vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista. Tulokset osoittavat, että hankinnoissa on tilaa innovatiivisille ratkaisuille.

Innovatiivisten julkisten hankintojen määrän mittaamistuloksiin liittyy paljon epävarmuuksia eikä niistä voi tehdä pidemmälle vietyjä johtopäätöksiä. Vastaava kysely tullaan toteuttamaan vuonna 2020, jotta saadaan tietoa kestävien ja innovatiivisten hankintojen muutosten suunnasta. Mittaamisessa hyödynnetty VN-TEAS- hankkeen innovatiivisten julkisten hankintojen määritelmää, jossa korostetaan sekä yhteiskunnallisia että yritysvaikutuksia. Vastaavalla tavalla uutuuden astetta eri näkökulmista selvitetään vakiintuneissa yrityksille tehtävissä innovaatiokyselyissä

Hankinnan uutuus tilaajalle	Uutuus markkinoille				(n=278)	
	Täysin uusi ratkaisu	Olennaisesti parannettu ratkaisu	Ratkaisu on ollut markkinoilla jo aiemmin tarjolla	En tiedä		Yhteensä
Täysin uusi ratkaisu	3,2 %	1,8 %	10,1 %	0,7 %		15,8 %
Olennaisesti parannettu ratkaisu	0,7 %	6,1 %	20,5 %	2,2 %		29,5 %
Jo aiemmin käytössä ollut ratkaisu	-	-	-	-	54,7 %	54,7 %
Yhteensä	3,9 %	7,9 %	30,6 %	2,9 %	54,7 %	100,0 %

Business Finlandin innovatiivisten julkisten hankintojen rahoitus (2018-2019)

Business Finlandille osoitettiin 8 miljoonaa euroa vuosille 2018-2019 innovatiivisten julkisten hankintojen edistämiseen. Rahoitusta on kohdennettu sellaisten innovatiivisten julkisten hankintojen tukemiseen, joilla otetaan käyttöön uusia ratkaisuja, edistetään skaalautumista, mahdollistetaan yrityksille referenssejä, *laitetaan liikkeelle markkinamuutos tai jotka tukevat pk-yritysten ja uusien yritysten liiketoimintamallien kilpailukykyä*. Rahoitus on suunnattu julkisille hankintayksiköille, jotka tähtäävät palvelujen ja toiminnan uudistamiseen. Kohderyhmänä ovat hankintayksiköt, joilla on motivaatio ja tarve palvelujen ja toiminnan pitkäjänteiseen kehittämiseen, tahto ja strateginen sitoutuminen laajamittaiseen hankintojen uudistamiseen sekä kyky ja resurssit toteuttaa innovatiivinen hankinta.

Valtionhallinnon innovatiivisten julkisten hankintojen toimenpidesuunnitelma (2017)

Työ- ja elinkeinoministeriö laati yhteistyössä ministeriöiden, virastojen ja laitosten kanssa yhteistyössä valtion innovatiivisten julkisten hankintojen toimenpidesuunnitelman 2017. Toimenpideohjelma sisältää 14 toimenpidettä, joilla tuetaan hallinnonalojen innovatiivisten hankintojen strategisuuksi, johtamista ja konkreettisten hankintojen valmistelua. KEINO toteuttaa ohjelmaa yhteistyössä eri organisaatioiden kanssa.

Toteutetut kehitysohjelmat innovatiivisten hankintojen käytön lisäämiseksi

Innovatiivisia julkisia hankintoja on edistetty useiden jo päättyneiden ohjelmien kautta, esimerkiksi INKA-ohjelma, Huippu ostajat – ohjelma ja Fiksu kaupunki- ohjelma. Terveystieteen kasvustrategiassa ja liikenteen kasvuohjelmassa innovatiiviset julkiset hankinnat on tunnistettu yhtenä tapana edistää näiden strategioiden tavoitteiden toteutusta.

4 Raportteja ja julkaisuja

Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastus (2017)

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) teki innovatiivisten julkisten hankintojen tuloksellisuustarkastuksen, joka valmistui kesällä 2017. VTV julkaisi kaksi tarkastuskertomusta: innovaatiostrategian toteuttaminen julkisissa hankinnoissa ja julkisten hankintojen innovatiiviset toimintamallit.

VTV suositteli innovaatiopolitiikan seurannan kehittämistä systemaattisemmaksi ja strategioissa tulisi määritellä täsmällisemmin innovatiivisia julkisia hankintoja koskevat käsitteet ja tavoitteet. Lisäksi VTV suositti, että kansallisissa politiikkastrategioissa tulisi määritellä selkeämmin tahot, joiden vastuulla julkisia hankintoja koskevien tavoitteiden toteuttaminen on. Eri hallinnonalojen sekä valtion- ja kuntasektorin yhteistyötä tulisi kehittää siten, että kansalliset strategialinjaukset tunnistettaisiin ja niitä sovellettaisiin hankintoja toteuttavissa organisaatioissa. Strateginen ajattelutapa tulisi omaksua laajemmin hankintoja toteuttavissa organisaatioissa ja innovatiivisten julkisten hankintojen määrää tulisi lisätä. Kansallisissa innovaatiostrategioissa tulisi asettaa tavoitteeksi, että merkittävillä hankintayksiköillä on innovaatiomyönteinen hankintastrategia.

Lisätietoja: <https://www.vtv.fi/julkaisut/julkisten-hankintojen-innovatiiviset-toimintamallit/>

Euroopan komission vertailututkimus (2019)

Euroopan komission selvitti innovatiivisten julkisten hankintojen toteutuksen edellytyksiä 30 Euroopan maassa. Selvityksessä käytetty menetelmä (10 indikaattoria ja alaindikaattorit) mahdollistaa eri maiden politiikkakokonaisuuden kypsyyden ja suorituskyvyn arvioinnin. Suomen sijoitus on ensimmäinen ja ainoa, joka kuuluu ”vahvat suoriutajat” ryhmään. Hyviä suoriutujia ovat Itävalta, Alankomaat, Belgia, Ruotsi, Viro, Norja, Espanja ja Yhdistynyt Kuningaskunta. Selvityksen mukaan Suomella on kattava politiikkatoimien kokonaisuus. Suomen pisteet 10 indikaattorialueissa vaihtelevat 60%-100% välillä ja keskiarvo 67,6%. Selvityksessä mukana olle-

den 30 maan keskiarvo on 27%. Suomen erityisiä vahvuuksia ovat KEINO-osaamiskeskus, valtion innovatiivisten julkisten hankintojen toimenpidesuunnitelma sekä valtiosektorin määrällinen (5%) tavoite. Heikkoutena selvitys pitää sitä, että Suomessa ei ole yhtä yhtenäistä tavoitetta kaikille julkisille hankintayksiköille. Osassa julkista sektoria (esim koulutus, kulttuuri, turvallisuus, puolustus, vesi, yleiset julkiset palvelut) ei myöskään tunnisteta innovatiivisten julkisten hankintojen strategista merkitystä. Osa poikkileikkaavista politiikoista (kuten yrittäjyys- ja kilpailupolitiikka) eivät kata innovatiivisia julkisia hankintoja. Kehitettävää löytyy myös seurantajärjestelmästä ja tukipalveluista, kyvykkyyksien parantamisessa sekä kokonaistaloudellisen edullisuuden käytössä valintakriteerinä.

Lisätietoja: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/benchmarking-national-innovation-procurement-policy-frameworks-across-europe>

OECD:n raportti Public Procurement for Innovation – Good Practices and Strategies (2017)

OECD teki maille lähetetyn laajan kyselyn pohjalta raportin innovatiivisten julkisten hankintojen hyvistä käytännöistä ja strategioista.

Päähavainnot ovat:

- Lähes 80%:lla vastanneista maista on toimenpiteitä innovatiivisten julkisten hankintojen tukemiseen ja 50% on laatinut toimenpideohjelman niiden tukemiseen
- Lähes puolet maista kertoivat innovatiivisten julkisten hankintojen lisänneen hankintojen vaikuttavuutta, tehokkuutta tai käyttäjätyytyväisyyttä
- Maiden yleisimmin kohtaamat haasteet liittyvät riskin välttelyyn, johtamiseen, osaamiseen sekä poliittiseen tukeen.

OECD:n suositukset innovatiivisten julkisten hankintojen edistämiseen

- Sisällytä innovatiivisten julkisten hankintojen konkreettiset tavoitteet osaksi kansallisia, alueellisia politiikkoja ja strategioita
- Hyödynnä ymmärrettäviä määritelmiä, ohjeita ja malleja täytäntöönpanon helpottamiseksi
- Osoita riittävä rahoitus ja taloudelliset kannusteet
- Edistä ammattimaisuutta tarjoamalla koulutusta valmiuksien ja taitojen kehittämiseksi, perusta monitieteisiä ryhmiä ja osaamiskeskuksia, jotka keskittyvät innovatiivisiin julkisiin hankintoihin
- Lisää tietoisuutta julkaisemalla hyviä käytäntöjä, luomalla tietojenvaihtoalusta ja järjestämällä työpajoja ja seminaareja
- Kiinnitä huomioita riskienhallintaan ja mittaa vaikutuksia luottamuksen lisäämiseksi
- Hyödynnä standardisointia innovaatioiden katalysaattorina

Lisätietoja: <https://www.oecd.org/gov/public-procurement/innovation/>